

הייתי עציר בג'אלמי"

הם. מבין אלה שהותקפו על ידו היה עציר בן 15 מאום-אל-פחם, שכונה בפניו בשם אבן-כאלד. כמו כן הותקף על ידו ערבי שאת ידיו קשר בצליבה אל סורגי החלון, הזרים עליו סילון-מים, בעוד שהסמל הביא מגלגל ו-הצליף בו באכזריות. הוא נשאר קשור במצב זה עד הבוקר.

ההפלייה הלאומית התבטאה בכך שלאסירים היהודיים היו מיטות ברזל, בעוד שהאסירים הערביים שכבו על הרצפה. קרו עוד כמה מקרי התעללות בבית-הסוהר בטבריה, ומאחר שאני התקוממתי נגדם הועברתי לצינוק. אולם הצינוק לא עשה את שלו.

בראשית השנה קראו לי ואמרו: "ריזיק, קח את הבגדים שלך וסע!" הובלתי לבית הסוהר בתל-מונז. שם הועברתי ארבעה שעות ריבול. ריססו אותי בדי-די-טי. לשם חי-טוי, היו אתי ספרים מארכסיטיים. אסרו עלי להכניס אותם. לאחר שבועיים, ביקשתי ראיון עם מנהל בית-הסוהר ובשיחה אנו אמרתי: "אני חבר המפלגה הקומוניסטית הישראלית. לא נתנו לי להכניס הנה את הספ-

עציר ריזיק עבדו אבו חי תלה את עצמו

ריס שלי. אני מבקש ממך שחרשה לי לקבל את הספרים. זוהי זכותי!" נאלצתי לחזור ולדרוש פעמים רבות עד שהשגתי את מבוקשי. לאחר מכן-קיבלתי גם את העיתונים קול-העם ואל-אתיחאז.

איש חלוי בלילה

מאורע מעציב שעודנו חרות בזכרוני קרה בחודש מאי. גנאתי אבר-חי, עולה חדש מ-איראן, ששוכנו עליידי אמו לבוא לישראל, הגיע ארצה ונתקל בחיים קשים מאוד. את אכזבתו ורגשי נקמנותו הפנה לעבר אמו, ש-היתה הגורם לבואו ארצה, ובאחד מרגעי ה-יאוש רצח אותה. הוא נשפט ל-15 שנה.

אבר-חי הוא אדם בלתי יציב בדעתו, אינו מדבר עברית והיה חולה. רבים מבין האי-סירים צחקו ולעגו לו. רק בכוח אפשר היה לשכנעו שיתרחק או יתגלה. ב-26.55 הלך אבר-חי, התגלח, התרחץ ולבש בגדים נקיים. באותו לילה נשמעו צעקות מכל תאי בית-הסוהר. בשעה שלוש לפנות בוקר תלה אבן-חי את עצמו. הסוהרים גררו את גייתו אל מחוץ לבית-הסוהר. היה זה ליל המאסר ה-אחרון שלו.

היה עוד אסיר אחד, ששרף את עצמו, שמו היה מרחבי. ועוד אחד בשם רשיד ג'אבריה ניסה לתלות את עצמו.

בילויים המרובים בבית-הסוהר אלה והצני-נויים בהם נתקלתי, הגבירו בי את הנכונות להגשים את שאיפותי.

נעצרתי באוגוסט, 1954, והוחזקתי בכלא המשטרה בנצרת. ודאי ידועה לכם מידת ה-ליכוך שבבית-כלא זה. למשל, בתי-השימוש הם בתוך תא-הסוהר, והריח שלהם משפיע קשה על בריאותם של האנשים.

למחרת היום הועברתי מנצרת לבית-הסוהר בג'אלאמי. עם כניסתי, הדבר הראשון שראיתי היתה ארוחה. נלקחתי למשרד, ומאחורי ה-סורג הביטו עלי עיניים והציצו ראשים. שמעתי קריאות: "הנה ריזיק בא!"

לאחר חיפוש במשרד הועברתי לתא מספר 3. תא זה היה נקרא: "תא הקומוניסטים". ישבתי עם החברים, שרצו לשמוע מפי על מה שהתרחש בחודש האחרון. כששאלתי או-תם מה עושה אירווה בבית-הסוהר, אמרו לי שזה מקום מיוחד למסתננים.

חודש ימים בצינוק

היינו מתגלחים עשרה אסירים בסניף-גילוח אחד. היו תאים נפרדים ליהודים, ואחרים לער-בים. האוכל היה מאקארוני, לחם ישן ומרק שלא היה אלא מים חמים בלבד. האסיר צריך להיות שחיין מומחה כדי שיוכל להוציא מ-צלחת המרק הזיכת תפוח-אדמה.

על הנקיון בבית-הסוהר יעידו הפשפשים והיתושים הממלאים את המקום. ההתנפלויות על האסירים הפכו לדבר רגיל. החל במכות וגידיפים וכלה בצינוק. כל מי שנשען על המיטה, כל מי שדורש להיטיב את האוכל, סופו להגיע להגאות אלה. בבית-הסוהר זה עינו אותנו הרבה, ובמיוחד את המסתננים. מאכן הועברתי לבית-הסוהר בטבריה, המי-פורסם בהכאות, בעיניים ובמאקארוני.

כעבור חמשה שבועות, בשעה שלוש אחרי הצהריים, הגעתי לבית-הסוהר בטבריה. אותו לילה הלכתי לישון מבלי לאכול. בבוקר קמתי וישאלתי את האחראי: "הרי היום נגמרת תקופת המעצר שלי!" הוא ענה: "יש לך פקודת מעצר בשבילך למשך שנה, תחומה עליידי המושל הצבאי. אשמתיך היא שאתה מסכן את בטחון המדינה!" מיד נתן האחראי הוראה להעביר אותי לצינוק. בצינוק נש-ארתי למעלה מחודש ימים, בודד ויחידי.

שהייתי בבית-הסוהר בטבריה 45 יום. במשך כל אותה תקופה לא השתנה האוכל במאומה. מאקארוני. בבוקר קפה ולחם חרוך, שאפשר היה למצוא בו כל מיני "חפצים", צהרים מאקארוני, ובערב שוב מרק-מאקארוני מסוג אחר.

יום אחד פתחנו בשביתה. השתתפו בה שנים-עשר אסירים, בדרישה להיטיב את ה-אוכל. שוב נשלחתי לצינוק יחד עם כל ה-יתר. נכנס האחראי יצעק: "אתה עושים כאן מהומות! דעו לכם שמהראש שלכם נעשה זנב!" מיד אמרתי לו: "הראש יישאר ראש, אפילו אם תשבור עליי את כל ברזלי הסורגים עם בתי-הסוהר!" מיד העבירו אותי לצינוק נפרד. השביתה נמשכה יומיים ונסתיימה ב-הצלחה, האוכל הוטב במידה מסוימת. בבית-הסוהר זה היה גם אחראי מבין ה-אסירים. הוא היכה את האסירים והתנפל עלי-

ריזיק עבדו, ערבי עציר (21), גבה-קומה ויפה-תואר, יצא השבוע משער בית-הסוהר בתל-מונז, עצר בכביש את האוטובוס הרא-שון כשפניו חזרה לנצרת, עיר מולדתו, בה חיכתה לו בקוצר-רוח כל משפחתו: אם אל-מנה, ושני אחים שאחד מהם תלמיד בית-ספר והשני מחוסר-עבודה. הוא לא השתחרר עם תום תקופת מאסרו, וזאת משום שמעולם לא גידון לתקופת מאסר כלשהי. כי ריזיק היה אחד מקורבנות חוקת-החירום המא-נטיסטית, הקיימת עדיין בתוקפה במדינת ישראל, בשנה השמינית לקיומה, נעצר לפי סעיף 111 המפורסם, המתיר לממשלה לעצור כל אדם ללא כל משפט, אם הוא לדעתה מסוכן לבטחון המדינה.

ב-11 באוגוסט 1954 התחוללו בנצרת מהו-מות: כמה מהמשתתפים בהפגנה למען ה-שלוש בן ישראל ולמדינות-ערב היכו את סגן המושל הצבאי אברהם הון, שהפריע ל-מהלך ההפגנה. אחד האנשים שנעצרו אחר-כך בביתו עליידי המשטרה היה עבדו ריזיק. ריזיק טען אז שלא היה כלל באותו יום ב-נצרת, אלא עבד בחיפה. עבדו הועבר לבית הסוהר (הנוגס הזה 891).

לבסוף הועמד ריזיק בפני שופט-השלום יעקב בריזאב, למעלה מחצי שנה לאחר מ-צרו. הוא זוכה מכל אשמה, הובל שנית לבית הסוהר. הפעם כבר נאמר לו ברורות כי הוא נעצר לפי הסעיף 111, שהומצא בשעתו על-ידי הבריטים כדי לאפשר את מעצר חברי ה-מחתרת העברית.

ליד בית-הדין הגבוה לצדק קיימת ועדה שמתפקידה לברר את מקרי המעצרים לפי הסעיף המתועב. ריזיק הופיע לפניה, טען שהוא חף-משפט, הוחזר לכלא מבלי לקבל תשובה.

עורך-הדין חנא נקאה שקל אם כדאי לה-גיש צו של הביטא קורפוס, לדרוש מן ה-שלטונות "להביא את הגוף" לבית-המשפט. אולם זכות זו, היסודית לכל דמוקרטיה, אינה חלה על עצירי סעיף 111. במקום זה הגיש, לפני חודשיים, צו על תנאי לבית-המשפט ה-עליון.

אלמנה ואח עציר

אולם, בינתיים איבדו השלטונות המוסמכים את הענין במעצר ריזיק עבדו. הבחירות עב-רו, שוב לא היתה סכנה כי ריזיק, פעיל ה-מפלגה, ישפיע על הבחורים בכפרים הערביים לפני ההכרעה. השבוע שוחרר.

אולם דאגותיו לא נסתיימו. היה עליו להשיג רשיון כי יצאה מאזור הממשל הצבאי, כדי שיוכל למצוא עבודה, לפרנס את אמו, אלמנה בת 55, ואת אחיו.

מתוך אמונה כי הסעיף 111 הממ-איר מסוכן אכן חרות האדם בי-ש-ראש, וכי סופו לפגוע בכל מי שאינו מוצא הן בעיניו בעליו, מפרסם ה-עולם הזה "להקן את פופורו המלא שני העציר ריזיק עבדו, כפי שכתבו בעצמו בערבית והמציאו למערכת.

טוריה האמריקאית מקרה דומה של שר העו-ר מד לפני הנשיא כשידיו בכיטי.

אחרי שלחו את כל מכתביו, פתח ברקאי ביום הששי האחרון את העתון, נדהם לראות את בן-גוריון עומד שוב לפני הנשיא. ראש-הממשלה המיועד החזיק את ידיו שוב בעמקי כיסו.

מיואש מכל פתרון אחר, ניגש ברקאי אל מיכאל סימון, ראש הטכס בלשכת-הנשיא ו-משרד החוץ, לטכס עמו עצה כיצד לשמוע על ידי השריב במעמד הנשיא.

הקלאות חסדי שמים

חוני המעגל עצר במקומו, נטל את מקלו, סימן בו חוגה סביבו, נשא עיניו השמימה. במרחק מה ממנו עמד קהל מאנשי ירושלים, וקנים מצמקים ומחורריים, גברים, נשים ונפולות-פנים וטף ממרד בבכי. הצהרות ניכרה בכל. לפתע פתח המעגל את פיו והכריז: "לא אוזן ממקומי עד אב יפתחו ארובות ה-שמים והארץ תימלא בטר". הגס קרה: גש כ-יסה את פני האדמה.

מאז חלפו שנים, נתחלפו הזמנים, נשתנו האנשים, אולם בארץ-ישראל עמדה הבעיו-נ במלוא חריפותה: בצורתה.

פעם אחת ביובלי

שחל בשנה החולפת בירידת כמות הגשמים הדרושה, נפגעו האזורים הצחיחים ביותר ב-הסודי שמיים — הגב הצפוני והגליל התח-תון. כשהוסיף הפיגור וגמשך נפגעו האזו-רים ברוכיה-מעיינית — הגליל-העליון, ה-גליל-המערבי והשרון, עקב הידלדלות מי ה-תהום שלא ניווגו השנה דיים ממקורותיהם שבראשי ההרים.

כאשר חלף החורף ובא הקיץ, הפכה הבצו-ר רת בישראל לעיבה מוגמרת ורחבת-ממדים. ואז החל החשש לפקוד גם את אותם חבל-י ארץ השוכנים על מים רבים, שרק פעם ביו-בל, ואולי אף פחות מכך, מטרידה אותם זאגת המחסור במים — עצה-הירדן ועמק בית-שאן, דרכם זורמים שני הנהרות הגדולים — הירדן והירמוק, סלע המחלוקת בין י-ש-ראל לירדן, המזרימים הים רבים שיש בהם כדי לספק צורכי ארץ-ישראל.

הבעיה: ירידת פני המים באפיק שני הנה-רות במידה העולה להקשות על מכונני ה-שיאבה הקיימים את פעולתם התקינה. לצרה זו יש רק תרופה אחת: טיירת הסכר של מי הירדן במקום מוצאו מהכינרת עד למכ-כימום. על מנת לאגור את המים בכינרת ול-הוציאם מדי פעם בפעם כדי הצורך. צעד זה, שפתר את בעיית משקי עמק-הירדן, יצר הששות כבדים יותר למשקי עמק בית-שאן הצפוני, בהם ידושים מי הירדן בלאו הכי.

המסקנה שהוסקה: הצורך בהיאום פעולות ההשקיה בין שני העמקים הגדולים. שני ה-אזורים פנו לעזרה. את מקומו של חוגי ה-מעגל ימלאו הפעם מהנדסי תה"ל, האומרים לפתור את הבעיה בשיטות מודרניות יותר. לאחרונה ערכו מהנדסים פעולות סקר ו-תוכניות תיאום ועתה מעידים הם כי עלה בידם למצוא פתרון לדבר.

חיפה שום פירסום מיותר

הגינטלמן המרצה ידע על מה הוא מדבר. תלמידי הטכניון החיפאי הקשיבו לו בהת-פעלות: "מהנדס העיר הוא המעצב, למעשה, את דמותה של העיר, קובע את צורתה ה-חיצונית ועליידי כך יוצר את אופיה המיר-חי".

אבא חושי, שאך עלה לראשות העיר ב-תחילת 1951, לא נוכח בהרצאה. לכן לא יכול היה להתפעל ממנה. הוא גם לא התפעל ביותר מן המרצה, מהנדס העיר הגוי האנגלי תומאס ווסטון. כעבור זמן קצר, התפטר: עמדת המפתח היתה חשובה עד למאוד ל-אבא חושי במסע השתלטותו על העיר, והי-אנגלי הנמרץ סירב להכניע לתכתיבו של חושי.

כתובת לכל קבלן. בכסא שהתפנה מיהרו להיאחז שני חושיסטים נאמנים: יוסף כהן* ואבא קרמר. לשניהם לא היה נסיון רב בתכנון ערים; לעומת זאת התמצאו בתכנון מפלגתי.

השלישי שהכריע בין השנים היה עזרא לויק, מהנדס ישראלי שישב 20 שנה כאנג-ליה, שימש שם כמהנדס עיר. כעוזרים על ידו, נקבעו יוסף כהן כמהנדס בניה, ואבא

* ליתר דיוק: 2053 שנה. ** גיבור פרשת המכוננית המשמשת נושא למשפט בינו לבין העולם הזה.

אלמנה צאריקה עבדו מרחבי שרף את עצמו